

Inspiratie bijeenkomst Samen voor Gelderland

Verslag 11 mei 2019 – Huis der Provincie, Arnhem

De onderhandelaars nodigden Gelderlanders uit om hun ideeën en suggesties aan hen mee te geven. De Inspiratiebijeenkomst hielden we op zaterdagochtend 11 mei 2019. Tijdens deze bijeenkomst zijn de onderhandelaars in gesprek gegaan met bewoners, bedrijven, instellingen en belangengroepen.

- bestuursstijl en provincie als partner
- duurzaamheid, klimaat en energie
- bereikbaarheid en economie
- wonen, leefomgeving, natuur en biodiversiteit

De onderhandelaars hebben de deelnemers uitgedaagd hun standpunt te verwoorden op een kaartje. Zij vroegen daarbij aan te geven wat de deelnemers belangrijk vinden voor het akkoord en hoe ze dat in één zin vertaald zou kunnen worden in het coalitieakkoord. Aan de hand van de ingevulde kaartjes gingen de onderhandelaars met de deelnemers in gesprek.

De kaartjes en de gesprekken die daaruit volgden vormen de basis voor dit verslag. Het verslag is inhoudelijk opgedeeld naar thematafel. In het verslag zijn alle ideeën opgenomen, die aan de onderhandelaars zijn meegegeven. Voor de leesbaarheid van het verslag zijn niet alle opmerkingen letterlijk weergegeven. Wat de deelnemers van deze ochtend vonden, staat hieronder:

Inhoud

Bestuursstijl en provincie als partner

5

Provincie als scharnierfunctie

Proactief contact met inwoners, bedrijven, overheden, maatschappelijk middenveld

Bekijk vraagstukken integraal

Rolbewust

Bredere instrumenten en durf te experimenteren

Doorgaan op de huidige weg

Duurzaamheid, klimaat & energie

11

Algemeen

Rol van de provincie (provincie als regisseur / facilitator)

Leefbaarheid en armoede

Integrale aanpak

Arbeidsmarkt en economie

Duurzaamheid, klimaatadaptatie en energietransitie

Natuur en landbouw

Droogte en water

Mobiliteit en economie

26

Algemeen

Mobiliteit - niet zijnde OV

Economie

Leefbaarheid, wonen, natuur en biodiversiteit

32

Landbouw en voedsel

Natuur en biodiversiteit

Leefomgeving, wonen en leefbaarheid

Landschap, buitengebied en bedrijventerreinen

Woningbouw

Ontspanning

Bijlage Aangeboden petitie 11 mei

48

Bestuursstijl en provincie als partner

Bestuursstijl en provincie als partner

Provincie als scharnierfunctie

- Elke Gelderlander is een partner voor Gelderland
- Maak een integrale gebiedsagenda per regio (met een aanzet in het GS-akkoord)
- Werk samen aan een leefbaar Gelderland
- Samen naar één echte provincie. Heb aandacht voor het Gelders manifest van de 7 Gelderse regio's. Gelderland is meer dan Food Valley en KAN. Noordwest Veluwe is meer dan toerisme. Doe dit regionaal en integraal, vanuit vertrouwen en lef.
- Samenwerking tussen regio's intensiveren
- Regionale samenwerking werkt alleen als je het samen doet: iedereen in de regio telt mee
- Werk als partner in deze netwerken samen. Niet alleen bestuurlijk, maar ook op tactisch en operationeel niveau. Hoe kun je hogere samenwerkingsverbanden aan elkaar verbinden en zo meer bereiken?
- Meer inhoud aan partnerschap (met lokaal bestuur). Samen waarde creëren, heb een visie op partnerschap.
- Blijf investeren in bestuurskracht. Blijvende investering in Gelderland Academie
- Proactiever en zichtbaarder transnationale en regionale belangen behartigen
- Kijk over regio's heen. Verbind regio's. Probeer de partners die er toe doen bij elkaar te brengen
- Onbalans hoe de diverse regio's bediend worden
- Regionaal verbinden van burgers en boeren. Boeren en voedselproductie lokaal zichtbaar maken
- Verbindingen leggen tussen intern en extern
- Provincie als aanjager. Energie, samenwerking en daadkracht nodig. Provinciaal, regionaal, lokaal en ook binnen provinciehuis
- Kijk niet alleen naar Wageningen – Arnhem – Nijmegen
- Stimuleer ervoor dat de visies van de regio's op elkaar aansluiten
- Wees partner van gemeenten als belangenbehartiger naar Den Haag. Vooral nodig voor jeugdzorg en beschermd wonen
- Provincie nodig voor lobby in Den Haag, meer investeringen nodig. Den Haag nodig voor onderwijs, spoor
- Meer (echt veel meer) aandacht voor de grensregio. Beter en effectiever overleg met Duitse partners, zeker in kwesties als infrastructuur/OV
- Provincie heeft belangrijke scharnierfunctie. Wees je hier bewust van. Tussen gemeenten weinig uitwisseling onderling. Verbind partners met elkaar

Proactief contact (met inwoners, bedrijven, overheden, maatschappelijk middenveld)

- Proactief contact bedrijfsleven, organisaties en bewoners
- In ieder Statenvoorstel hoort een paragraaf over hoe het voorstel samen met de partners in de provincie tot stand is gekomen en welke mate van participatie is gehanteerd
- Samen Statenvoorstellen maken met partners
- Samen en open werken aan Gelderland met én voor iedereen, drempelloos
- Samenwerking niet beperken tussen instituten. Verbreed dat naar burgers. Veel mensen die nauwelijks de weg vinden naar de instituties. Zorg voor meer inclusie. Inbedding van diversiteit van belangen
- Hoe betrekken we een gewone inwoner en niet alleen de mondige inwoner? Veel doen om de gewone inwoner te trekken. De provincie als partner, hoe kun je de kennis van de gewone inwoner krijgen, die moet je mobiliseren. Leerproces. Stimuleer die gewone inwoner, laat ze betrokken zijn. Moet in de genen van het ambtelijke apparaat komen
- Werkbezoeken leveren goede discussie op. Ter plekke kijken, levert mooie inzichten op
- Aandacht voor participatie van door en met bestuurder van maatschappelijke organisatie
- Bestuurlijk participeren, voorschot subsidie krijg je niet, proactief met bestuurlijke participatie
- Actieve en integrale ondersteuning van maatschappelijke initiatieven van boeren, herders, bakkers, boswachters en inwoners
- Partners van inwoners: leefbaarheidsalliantie uitbreiden, bijvoorbeeld richting sport
- Betere communicatie richting inwoners en andere partners. Provincie actief op zoek naar samenwerking langs de grens op alle thema's
- Inwoners/Stichting initiatieven, laten meedenken, begeleiden met betrekking tot hun leefbaarheidsideeën en faciliteren van proces naar actie. Bestuurders meenemen in de leefwereld en verbinden
- Ondersteun de inwoners. Dichter bij hen staan
- Betrek inwoners bij veranderingsprocessen

Bekijk vraagstukken integraal

- Maatschappelijke problemen zijn integraal. Verlaat de sectorale benadering. Integrale problematiek ook echt integraal houden. Stuur op integraliteit
- Kijk naar de brede agenda van de minister van cultuur voor cultuureducatie en cultuurparticipatie
- Integraal werken uitleggen aan de hand van foto. Bedoeling in het midden leggen, doel, integrale coalities maken rond een thema met verschillende partijen
- Suggestie: andere bestuursstijl. Integrale samenwerkingen fondsen. (als voorbeeld: Stimulering van camperplaatsen in deze fraaie provincie goed voor recreatieondernemers, horeca en winkeliers in de city. Voor Agrarische bedrijven geeft dit een goede neveninkomsten, zodat ze minder afhankelijk zijn van Europese subsidies (boerderijwinkel). Camperplaatsen expliciet benoemen als onderdeel van de toeristische infrastructuur (omgevingsvisie))

- Grote inhaalslag voor wonen, ouderen senioren, komen handen tekort. We moeten meer zelf doen. Provincie nodig op sociaal domein, ook graag Gelderland aan boord. Samen een transitiebureau ontwikkelen. Team die met dit vraagstuk rond gaat bij ouderen, wijken langs, maatwerk
- Cultuur en toerisme zijn belangrijke bijdragers aan sociale cohesie en vestigingsklimaat. Ook middelgrote musea verdienen steun. Het provinciaal bestuur wil actief participeren in de ontwikkeling van nieuwe initiatieven uit de bevolking (partnership/facilitator)
- Integrale aanpak conform omgevingsvisie niet alleen met de mond belijden, maar ook in de praktijk (dus samen met de inwoners)

Rolbewust

- Provincie heeft veel rollen. Voor partners van belang dat provincie duidelijk is over de rol
- Provincie heeft in ieder geval een coördinerende en verbindende rol
- Veel aandacht voor het fysieke domein, maar meer aandacht nodig voor het sociale.
- Belangrijk dat de provincie een rol houdt in gemeente-overstijgende thema's als leefbaarheid en duurzaamheid. Energietransitie is vooral een sociale transitie
- Gedraag je als provincie niet als rijke oom
- Vanuit gedeelde ambitie met lef voorspelbaar en consistent uitwerken/uitgaan van wederzijds vertrouwen (één overheid)
- Dat inwoners niet naar de RvS moeten om hun overheid ertoe te bewegen het eigen beleid en eigen regels na te leven
- Denk na over het vereenvoudigen van regels
- Onafhankelijke rol/partij faciliteren, om leef- en systeemwereld bij elkaar te brengen
- Ene gemeenten gaat goed, andere niet. Oproep: provincie zit met alle gemeenten om tafel, graag deskundigheid om het grote belang te laten zien, waar het niet goed gaat vlot trekken. Rol van de provincie om het bij elkaar te brengen
- De provincie neemt een actieve rol in het creëren van ruimte voor de energie infrastructuur in samenwerking met de netbeheerder en gemeenten
- Durf ook nee te zetten tegen initiatiefnemers
- Heb aandacht voor het lange termijn perspectief

Bredere instrumenten en durf te experimenteren

- Andere vormen van samenwerking tussen overheid en bewoners. Zoek naar nieuwe vormen: bijvoorbeeld maatschappelijk aandeelhouderschap
- Experimenteer. Nu vooral subsidie-instrument. Provincie Utrecht onderzoekt mogelijkheden
- Maatschappelijke transities vragen om nieuwe instrumenten
- Houd de uitvoering van onze (subsidie)regelgeving tegen het licht en probeer ze drastisch te vereenvoudigen
- Regelgeving tegen het licht houden met betrekking tot subsidie. Vereenvoudigen. POP 3 subsidies, garantstelling lening, hoorzitting over POP 3. Makkelijker maken

- Integrale ondersteuning, biodiversiteit, alles proppen in kleine subsidiepotjes, niet werkbaar. Ook hoorzitting POP 3. Angst om POP aan te schrijven. Leren van andere provincies
- Ontwikkel Sterk bestuur 2.0. Behoefte aan kennisbank GR-en en bedrijfsvoeringorganisaties
- Overheid (rijk, provincie, gemeente) beleidsoverstijgende verbinding en planvorming/financiering laagdrempelig, flexibele financiering (bijvoorbeeld Mobiliteit, cultuur, sociaal)
- Experimenteren op thema's, pilot, pionierprojecten ondersteunen
- Kijk minder naar financieel rendement en meer naar het maatschappelijk rendement
- Flexibiliteit bij realisatie van projecten
- Flexibiliteit om in te kunnen spelen op nieuwe ontwikkelingen. Teveel onderzoek naar risico's, rapporten, waardoor je soms te laat bent. Ruimte geven om te improviseren
- Zorg voor inhoudsdeskundige ambtenaren. Nimmer juridiseren, verspil geen geld aan onderzoekjes met voorspelbare uitkomst
- Spendeer niet teveel geld aan onderzoekjes. Stimuleer investeringen in mobiliteit, incl OV
- Niet alleen financieel als partner
- Vragen om bestuurlijke ruimte. Staan woonvormen klaar om droom te realiseren, wel vanuit klein verband, burgerparticipatie. Stuiten op verbanden en structuren en kunnen niet door. Hebben hier ondersteuning bij nodig. Kennis delen en maatwerk mogelijk maken, verbinden als provincie
- Vereenvoudiging digitaal subsidie aanvraagstelsel

Doorgaan op de huidige weg

- Inspirerende partnerrol tussen provincie en museum. Blijven optreden als partner in de ontwikkeling van het Valkhofkwartier. Uniek kans benutten. Culturele hotspot en erfgoed zichtbaar maken
- De Gelderse stijl was, is: samenwerken = samen werken. Hopelijk blijft dat zo
- Blijf doen wat je nu doet. Open houding blijven houden. Iedereen is een partner. Dit is gegroeid. 10 – 15 jaar geleden was dat niet zo
- Momenteel onafhankelijke manier ondersteunt graag continueren. Provincie doet dit nu heel goed, graag voortzetten en niet loslaten
- Durf huidige programma's te continueren. Niet om de vier jaar het wiel opnieuw uitvinden. Dat is niet nodig.

Duurzaamheid, klimaat en energie

Duurzaamheid, klimaat & energie

Algemeen

- De besluiten aan de klimaattafels in de gemeente in Gelderland gaan uitgevoerd worden, maar in alle gemeenten is te weinig geld daarvoor. In het komende beleid van de provinciale staten moet daar aandacht voor komen
- Baseer het beleid op feiten, niet op emoties
- Belangrijk dat er een goede op feiten/kennis gebaseerde discussie over bosbeheer wordt gevoerd. Stimuleer kennisdeling en discussie op lokaal niveau
- De Gelderse ladder voor duurzaam ruimtegebruik moet worden toegepast
- Durf te experimenteren. Brabant doet veel meer experimenten op het gebied van duurzaamheid
- Over het algemeen zorg voor balans met de omgeving, het moet wel leuk blijven
- Neem het VN verdrag handicap met als kern toegankelijkheid, inclusie en betrekken van ervaringsdeskundigen als basis voor je akkoord
- Promoot, ondersteun en help. Het is vaak ook een gebrek aan kennis

Rol van de provincie (provincie als regisseur / facilitator)

- Provincie moet aan burgers gelegenheid geven om in te spreken. Vergunningen ook op papier, burgers betrekken bij het proces. Afrekenbaarheid beleid belangrijk, heeft het gewerkt wat we hebben gedaan en worden doelen bereikt
- Strijd voor natuur is strijd voor beter bestuur (in praktijk wint korte termijn economisch enthousiasme het altijd van lange termijn verstand). Zorgen voor borging en toetsing, anders blijven ambities in de lucht hangen.
- Vereffening/compenseren natuur wordt vaak niet uitgevoerd, wordt nooit gekeken of het wel wordt uitgevoerd. Er zijn regels voor, maar er is geen controle op. Maak beleid af, zorg voor handhaving en borging
- Co-creatie met bewoners (in combinatie met ontwerpers) inzetten op gebied van (sociale) duurzaamheid om vraagstukken aan te pakken, samen te veranderen
- Door co-creatie in te zetten, creëren we meer draagvlak en eigenaarschap bij en door inwoners.
- Om duurzaamheidsdoelen te halen moet het bottom-up gebeuren. Sociale duurzaamheid, mensen duurzamer laten handelen door als ontwerper samen met mensen aan vraagstukken te werken
- Motto gewoon doen, dan blijkt dat er binnen de provincie veel mogelijk is. Er is veel aanwezig bij provincie, maar je moet het wel weten te vinden. Provincie doe er wat aan, wordt er bekender in
- Er is veel mogelijk, maar schaf subsidies af en ga werken met revolverende fondsen. Fondsen terugbetalen als ondernemers resultaat bieden. Krediet faciliteit om daar waar liquiditeit probleem kan zijn een buffer te zijn. Provincie als faciliterend

- Verklein afstand tussen bestuur en samenleving. Samenwerking met inwonergroepen om provinciale agenda op te bouwen vanuit lokale agenda's en leefwereld inwoners
- Inwoner niet te veel belasten, luister naar de inwoner
- Neem een actieve rol in infrastructuur samen met netbeheer en gemeenten
- Aandacht voor integrale aanpak van thema gebiedsontwikkeling. Regie door provincie is bepalend voor succesvolle uitvoering
- Iedere partij heeft goede ideeën, maar samenwerken is moeilijk. Let op regie/coördinatie van organisaties. Inkomenssubsidies voor boeren. Ze willen wel, maar inkomenspositie is slecht
- Geef opdrachten via aanbestedingen. Leg opdrachten neer bij lokale bedrijven
- Cluster de opdrachten niet, zodat ze te groot worden voor lokale bedrijven. Lokale kennis van belang om nieuwe technieken te ontwikkelen
- Provincie, laat Liander & inwoners samenwerken en doe zelf een stapje terug
- Stimuleer het maken van integrale dorps- en wijkontwikkelingsplannen waar bewoners een visie ontwikkelen op leefbaarheidsthema's duurzaamheid, klimaat, energietransitie zodat van onderop plannen ontstaan met draagvlak
- Kleine gemeenten hebben de kennis niet om wijk van het gas afhalen. Los het regionaal op. Investeer collectief in huizen, betaalbaar voor iedereen. Ontzorgen is belangrijk
- Focus meer op bestaande mkb-bedrijven die de economie van Gelderland draaiende houden. Frustratie over wet- en regelgeving; het wordt er niet eenvoudiger op. Ondersteuning bij onderwerpen op het gebied van duurzaamheid, klimaat en energie. Is voor mkb tijdrovend
- Verbinding, voorkom verdere polarisatie. Benut andere participatievormen
- Breng klimaatdrammers en klimaatontkenners meer bij elkaar. Probeer draagvlak te vinden in directe omgeving voor bijvoorbeeld windmolens
- Pilot asbestsanering & zonnepanelen op daken. Mensen van rond 85 gaan schuren van voormalig bedrijf niet meer aanpakken. Betaal als provincie saneringskosten. Wordt boerderij verkocht, dan geld terug naar provincie met 1,6% rente. Dit kan ook bij energieneutraal maken van woningen bij mensen die het niet kunnen betalen. Woning wordt meer waard bij verduurzaming
- Heb aandacht voor ondernemers in de regio. Ondernemers weten vaak zelf het beste hoe ze geholpen kunnen worden met hun vragen over innovatie, groei en economie. De provincie kan deze vragen ophalen en de ondernemer faciliteren bij hun vragen over innovatie, groei en duurzaamheid.
- Aandacht geven aan lokale bedrijven. D.A.E.B.-subsidie voor een tweede keer aanbieden om bedrijven te laten investeren in milieuvriendelijke machines
- Neem een leidende rol in de energietransitie. Belangrijk voor de inwoners, bedrijven (economie) en onze gezondheid. Wordt koploper in energie
- Maak van de duurzaamheidsagenda een agenda van allemaal en doe dit bottom up. Neem inwoners mee. Maak gebruik van samenwerkende partners op het gebied van leefbaarheid om participatieproces rondom duurzaamheid in de wijk te ondersteunen.

- Maatschappelijke vraagstukken zijn heel complex. Kan niet meer alleen, moet je samen doen. Mensen willen ook meegenomen worden. Ga niet van bovenaf op de mensen ploffen, maar doe het samen en neem ze mee. Anders voed je de emotie
- Rol voor provincie om te zorgen dat ze weten wat de feiten zijn, zodat gemeenten en zo weten waar ze terecht kunnen. Verbinden van kennis en kunde
- De Gelderse energieke samenleving is partner en uitvoerder in de Gelderse energietransitie. Met de partners van het Gelders Energie Akkoord (GEA) een brede en activerende burgercampagne voor betrokkenheid en uitvoering van de Gelderse energietransitie uitvoeren. Actieve betrokkenheid burgers stimuleren, campagne samen met provincie opzetten. In aanvulling op wat het Rijk doet. Rol samen met gemeenten, waterschappen, en dergelijke om de burger zijn rol te laten pakken
- Maak inwoners onderdeel van een duurzaam Gelderland en ze ruimte geven en faciliteiten om bij te dragen aan een beter klimaat en energie milieu. Regelingen zijn nu teveel gericht op coöperaties. Verbind alle burgers aan het Gelders energie akkoord
- Het Gelders Energieakkoord is onze gezamenlijke plek om de energietransitie te realiseren. Meer dan 90% van de transitie naar een duurzame energievoorziening kan alleen door de partners in de Gelderse samenleving worden gerealiseerd. Daarom moeten we niet alleen samen plannen maken, maar ook samen plannen uitvoeren en budgetten bij elkaar brengen
- Zet vol in op het realiseren van afgesproken doelen voor klimaat en energie: 1. Maatschappelijke spelers in GEA maximaal faciliteren en zich daar als actieve partner opstellen. 2. Regisseren op ruimtelijke kwaliteit. 3. Sturen op bovenregionale samenwerking/afstemming/optelbaarheid. 4. Procesondersteuning bieden. 5. Faciliteer participatie. 6. Lokaal eigenaarschap borgen. Vul de verschillende rollen goed in.
- Dring de vraag naar energie in absolute zin terug. Duurzame energievoorzieningen zijn belangrijk, maar nog belangrijker is het terugdringen van het totale energiegebruik.
- Ons energieverbruik is te hoog. Zet in op subsidiëren en ontzorgen van mensen, vooral minder draagkrachtigen. Anderen op aarde zijn slachtoffer
- Maak daken van bedrijfspanden/hallen geschikt voor zonnepanelen. Vaak zijn daken – constructief gezien - niet geschikt om bijvoorbeeld zonnepanelen te plaatsen. Op die manier zorg je ervoor dat duurzame energievoorzieningen vooral in de huidige bebouwde omgeving plaatsvinden.
- Denk na op welk economisch speelveld je de energietransitie en verduurzamingsopgave wil neerleggen. Pak dit lokaal op, bijvoorbeeld om dit via wijkbedrijven te organiseren. Laat het niet aan de 'markt' over
- Kernenergie onder de aandacht, doe er minder negatief over, informeer jezelf erover. Het kan een heleboel oplossen

Leefbaarheid en armoede

- Realiteit is verduurzaming en armoede. Kijk hoe de energietransitie uitpakt voor minder draagkrachtigen
- Bedenk hoe de energietransitie solidair wordt betaald. Mensen moeten ook langer thuis blijven wonen. Toegankelijke en betaalbare woningen. Betrek de burgers en hoe betrek je ook mensen die geen koophuis hebben of minder middelen hebben
- Ga voor een gaaf Gelderland voor iedereen. Dit betekent ook aandacht voor armoedebestrijding en tegengaan voedselverspilling. Een gaaf Gelderland is duurzaam en voor iedereen. Vrijwilligersorganisaties doen het kosteloos, maar heeft wel kosten. Organisaties hebben het financieel lastig. Vragen aan provincie of er financiële ondersteuning mogelijk is. Er zijn veel producten, dat is het probleem niet. Knelpunt is dat ze goed gekoeld bij mensen terechtkomen
- Iedereen moet mee kunnen doen, ook mensen die huren, ook mensen met kleine portemonnee. Zorg voor financieel technische instrumenten, hoeft niet helemaal door de provincie worden betaald
- Laat de energietransitie de motor zijn voor een bredere maatschappelijke transitie naar een duurzame leefomgeving, waardevolle economie en inclusieve samenleving. Schep in de warmteplannen ruimte voor sociaal-economische aspecten zodat iedereen mee kan. Zorg dat de energietransitie een boost geeft aan de lokale economie en het organiserend vermogen van inwoners
- 50% van de huishoudens heeft inkomen onder 26000 euro netto per jaar. Hoe maken we de energietransitie van iedereen? Dat vraagt om andere houding, echte samenwerking en een integrale aanpak
- Geen enkel leven staat op zichzelf. Erkenning van gelijkwaardigheid in de diversiteit is een duurzaam uitgangspunt
- Fatsoenlijke samenleving in Rivierenland. Onderzoek naar onvoorwaardelijk basisinkomen, met steun van rijk, provincie en gemeente. Ondersteun dit experiment onderzoek om te komen tot een nieuw sociaal contract waarbij onderzocht wordt of een basisinkomen een middel hiervoor kan zijn.
- Aandacht voor breedtesport en cultuur voor kinderen/jongeren die het niet breed hebben. Topsport gaat niet zonder breedtesport. Investeer in jongeren voor wie sporten financieel minder bereikbaar is
- Duurzaamheid heeft meerdere gezichten, natuur gaat eraan door windmolens. Aandachtspunt armoede, mensen kunnen transitie niet betalen
- Vergeet huurders niet. Woningcorporaties krijgen subsidie voor verduurzamen, maar tegelijk stijgen de huren. Middeninkomens hebben het moeilijk
- Denk ook aan sociaal aspect in coalitieakkoord. We missen beweging, vrijwilligers, er is vergrijzing
- Luister naar mensen die in het gebied wonen, laat hen profiteren van energietransitie
- Iedere partij heeft goede ideeën, maar samenwerken is moeilijk. Let op regie/coördinatie van organisaties. Inkomenssubsidies voor boeren. Ze willen wel, maar inkomenspositie is slecht

- Energiearmoede, maak iedereen eigenaar van de energietransitie. Steek warmteplannen op sociaaleconomische manier in: sociale aspecten die in een wijk spelen. Integraal wijkontwikkelingsplan: kijk ook naar hoe we naar economisch hoger plan komen in wijk
- Subsidies gaan naar mensen die zelf al investeren. Is niet voor iedereen mogelijk
- Werkleerplek heeft positieve invloed op wijk. Kijk wat mensen wel kunnen, sommigen zijn ongeletterd, zitten vast aan cultuur. Opbouw is nodig, eigen wijk verduurzamen. Aan de voorkant investeren zorgt voor besparing: 10 gezinnen uit probleemsituatie halen (minder vandalisme, uit huiszetting, schuldsanering)
- Ontwikkel toerisme in algemeenheid. Advies: overleg met stakeholders uit toeristische sector. Leefbaarheid in plaatsen loopt achteruit: Steenderen, winkels staan leeg. Aanbod in overeenstemming brengen met leefbaarheid.
- Druk autoverkeer op leefomgeving neemt toe. Vervuiling op Veluwe, we overschrijden de gezondheidsnorm. Waak ervoor dat het toeneemt. Concreet voorstel, elke m² asfalt erbij = een m² asfalt eraf. Gelderland wordt anders even lawaaiër als de Randstad
- Duurzaamheid, geen geldverspilling, veiligheid, leefbaarheid.
- Stop Rail Terminal Gelderland. Nut/noodzaak kostenberekening en wat het opleveren gaat? Veiligheid externe/interne verkeer. Dijken in slechte staat, maar wel geld voor een railterminal. Er ligt al een terminal aan de Waalhaven
- Stop met RTG. Railterminal tast het klimaat nog verder aan, fijnstof, milieu, verkeer loopt nu al vast
- Stop RTG, geen windmolens, geen lichtvervuiling. Overbetuwe rond Valburg loopt vast/ zit vast
- Lichtmasten zorgen voor lichtvervuiling. Mensen hoeven geen lichtmasten. In Bemmelen moeten kassen geblindeerd worden vanwege lichtvervuiling, maar er zijn wel lichtmasten op andere plekken. RTG stop ermee, ook voor het klimaat, loopt dicht

Integrale aanpak

- Maak keuze voor (integrale plannen) die de provincie (nog) mooier maken. Geef inwoners een aanspreekpunt uit de provincie. Wenselijk dat er pilots komen voor integrale aanpak. Veel mensen willen wat, maar het kan zoveel makkelijker. Inwoners zoeken praktische, korte lijnen met provincie
- Integraal werken, provincie is gefragmenteerd. Kan een subsidieregeling zijn die integraal is. Niet per programma, maar vanuit waarden die we belangrijk vinden. Deel van het geld vrijmaken voor integrale projecten
- Initiatieven ten aanzien van energietransitie gericht op een balans tussen natuur, economie en recreatie. Impact onderzoeken op natuur(ecologie), biodiversiteit en integrale aanpak in recreatief medegebruik. Windmolens hebben ook impact op de natuur, op de biodiversiteit. Integrale aanpak, welke kansen er te halen zijn met recreatie
- Belangrijk dat provincie ook regie pakt, samenwerking met burgerinitiatieven, integrale aanpak nodig. Voor provincie regie pakken en integrale aanpak. Stakeholders betrekken om effect en draagvlak groter te maken
- Zorg voor een betaalbare, betrouwbare en bereikbare energie-infrastructuur

- Participatie is belangrijk. Duidelijke spelregels afspreken: hoe willen we participeren, wat is het einddoel? Sleutel voor energietransitie
- Meer duurzame energie nodig. Er is snel actie nodig. Samen met inwoners aan de slag in wind- en zonneprojecten. Geef gemeente uitnodigingskader: doe dit samen met bewoners
- Borg partnerschap met Gelderse energiecoöperaties. Zij zijn mede-uitvoerder van de Gelderse energietransitie
- Sociaal werkgeverschap, arbeidstoeleiding in energietransitie van grote waarde. Druk op gemeenten neemt af. Vraagt kennis en techniek uit sociaal domein, nu geen goede verbinding met transitieopgave
- Regie nodig op ontwikkelkosten, duurzame energieopwekking, bovenregionale taak van provincie. Werk samen met Alliander. Modellen snel aansluitend op infrastructuur. Maak het collectief, breng bedrijven samen, ontzorg ze, dat is belangrijk. Afgelopen vier jaar succesvol met omgevingsdiensten en bedrijfsleven. Meer doen
- Duurzaamheidsloket botst met gemeente. Zij werken niet samen
- Duurzaamheid, klimaat en energie moet integraal in het akkoord verwerkt worden. Met een behoorlijk autonoom budget
- Verbind ook zaken met elkaar. Zoek de verbinding tussen de thema's. Rol van de provincie: ruimtelijk beleid. Weet wat je wil en wat je waar kunt doen. Hoe kun je zorgen dat de verschillende functies elkaar niet in de weg zitten
- Werk integraal door serieus verschillende beleidsterreinen te verbinden. Belangrijk om relaties te leggen tussen beleid voor verduurzaming, klimaatdoelen en leefbaarheid en recreatie en zorg. Stimuleer bijvoorbeeld geluidsschermen langs snelwegen met zonnepanelen daarin geïntegreerd. Stel voor initiatieven budget beschikbaar
- Realiseer de energietransitie samen met het gebied en laat bewoners, eigenaren meeprofiteren van energietransitie. Organiseer bottom up een gebiedsgerichte aanpak voor integrale oplossingen in combinatie met andere opgaven. Energietransitie is ook een ruimtelijk vraagstuk. Pak het gebiedsgericht aan samen met andere ruimtelijke vraagstukken. Er moet veel in dat stukje buitengebied, moet goed op elkaar afgestemd. Heb oog voor verbinden van die doelen, ook in het coalitieakkoord. Helpt ook mee voor draagvlak

Arbeidsmarkt en economie

- Ga door met financiering van Regionaal Centrum voor Technologie (RCT) Gelderland, die bedrijven ondersteunen bij schoner produceren. Dat provincie steunt, helpt bij krijgen van vertrouwen. Bedrijven zijn bezig met duurzame doelen, dat moet gestimuleerd blijven worden
- Energiebesparing vraagt ook om arbeidskrachten die er niet altijd zijn
- Ook tekort aan arbeidskrachten, graag proactieve rol van provincie
- MBO/HBO'ers alvast tijdens opleiding bij projecten inzetten, studentenhub, voordat ze afgestudeerd zijn
- Provincie doet haar best op arbeidsmarkt vraagstukken, die focus moet er blijven

Duurzaamheid, klimaatadaptatie en energietransitie

- Kwantificering energiebeleid (in getallen) en vermindering energieverbruik. Grote kranen dichtdraaien, industrie moet stappen zetten. Energie uit mest niet duurzaam mestvergister geen duurzaam systeem, draagvlak zoeken, klimaatadaptief onvermijdelijk, zuiniger met water, bodembederf verminderen in landbouw, hittestress verminderen, water schoon houden (drink water, natuur)
- Zorg voor rationele energietransitie, die kwantificeerbaar is: natuurkundig onderbouwd. Klimaatadaptatie: water/hitte, minder intenties en convenanten, meer strikte wetgeving. Doelen SMART formuleren (afrekenbaar) en beleid evalueren, heeft het gewerkt?
- Stuur op klimaatadaptatie in steden, ofwel: forse inzet op groeninclusief bouwen. Zorgen over invulling bouwopgave, zien te weinig groeninclusief opgeleverd worden. Stimuleer groen in stad
- Werk aan een inspanningsverplichting voor alle bouwplannen in de provincie om vanaf het begin groen/klimaatadaptief te bouwen (goed voorbeeld: Den Haag puntensysteem)
- Aandacht voor megawindturbines, particulier initiatief in aangrenzende gemeente (andere provincie) die natuur, landschap en leefomgeving (gezondheidsrisico's) aantasten. Aangenomen hinderzones zijn in werkelijkheid veel groter. Geen windturbines waarvan hinderzones over provinciegrenzen gaan
- OV kan mooie bijdrage leveren aan duurzaamheid. OV zo inrichten dat kleine dorpen ook gebruik kunnen maken net als inwoners van grote steden. Fietssnelroutes versterken. Stimuleren elektrisch busvervoer, waterstofvoertuigen
- Vrijwilligers willen sportaccommodaties duurzaam maken. Pak de regie en zorg voor financiën om gemeenten hierbij te ondersteunen
- Maak concessies voor openbaar vervoer energieneutraal. Infrastructuur het beste in Arnhem. Realiseer het meest ecologisch verantwoord busbeleid
- Kosten duurzaam ondernemen, kijken naar langere termijn. Wat levert het uiteindelijk op?
- Iedereen betaalt mee aan kosten energietransitie. Laten we dit zo laag mogelijk houden
- De energieopgave moet het landelijk gebied niet schaden, maar vooruit helpen. Combineer de energieopgave met verbetering van landschap, biodiversiteit, recreatiemogelijkheden en landbouw in het landelijk gebied en start hiervoor een aantal ambitieuze pilots.
- Verenig belangen: tegengestelde belangen natuur en landschap en energie. Klimaatopgave leidt ertoe dat er veel zonneparken komen. Het wordt gezien als aanslag op landelijk gebied. Meer natuur, meer recreatie, bedrijfsverbreding boer, kwaliteitsverbetering agrarisch landschap. Er moeten wel regels komen: waar mag je zonneparken aanleggen, organiseren via regels en subsidies
- Verspilling van energie is alomtegenwoordig. Het stimuleren van energiebesparing is het belangrijkste onderdeel van ons klimaat- en energiebeleid
- Hanteer een brede definitie van duurzaamheid en streef naar een goede balans tussen economie, maatschappelijk welzijn en natuur in al het beleid
- De VN heeft 17 duurzame ontwikkelingsdoelen vastgesteld. Duurzaamheid is meer dan energie en grondstoffen. Klimaat en biodiversiteit kunnen elkaar versterken en

tegenwerken. Kies voor een integrale benadering van klimaat en biodiversiteit en zoeken oplossingen die elkaar versterken

- Extensivering landbouw, goederen en personenvervoer. Zet in op terugdringen van de vraag naar energie, ruimte en grondstoffen in absolute zin. Vraag naar grondstoffen en ruimte neemt toe, waardoor steeds meer schaarste ontstaat.
- Nu wordt ingezet op zonnepanelen en windparken, die gebruiken energie en ruimte. Pas echte innovatie met terugdringen energiegebruik. Zie zonnepanelen en windturbines niet als vastgoed, maar tijdelijk in bestemmingsplan zodat ze ook weer kunnen verdwijnen
- Inzetten op verhogen duurzame energiepotentieel bebouwde gebied. Verder stimuleren, ondersteunen, verbinden energieprojecten (zowel opwek als besparen) in bebouwd gebied, maak het zichtbaar en lokaal georganiseerd dat helpt ook om bereidheid inwoners te vergroten. Houd rekening of die investeren in de stad kunnen gebeuren, binnen de bebouwde kom
- Realiseer een investeringsfonds voor energie en duurzaamheid
- Fonds 'slim combineren duurzaamheidsmaatregelen met verwijderen asbestdaken'. Provincie Gelderland zo snel mogelijk asbest vrij maken. En de daken zoveel mogelijk te voorzien van zonnepanelen
- Stimuleer initiatieven en pilots voor duurzaam vervoer. Duurzaam vervoer stimuleren in brede zin. Durf te experimenteren, bijvoorbeeld waterstof. Brabant doet veel meer experimenten op het gebied van duurzaamheid
- Houd zoveel mogelijk afstand van ontwikkeling van windenergie op lokaal niveau. Laat het lokaal. Een nieuwe schone energievoorziening is iets wat ons allemaal aangaat en moet niet beperkt worden door extra eisen
- Kijk met je mobiliteitspartners hoe je het OV netwerk kan verbeteren door bijvoorbeeld pilot deur-tot-deur uit te voeren. Draag bij aan duurzaamheid in het openbaar vervoer en investeringen in stations. Graag het gesprek met partners hoe we het beter kunnen maken
- Investeer in duurzame mobiliteit. OV heeft hier een hoofdrol in. Regie op openbaar en collectief vervoer: 1 geïntegreerd netwerk van deur tot deur werkt samen met andere vervoerswijzen (fiets! Wandelen!) Nederland heeft elektrische treinen vanaf 1908 (en bussen vanaf 1949) Moderniseren en verduurzamen! Spoornet op hogere spanning?
- Neem 'ruimte voor levende rivieren' op in het akkoord, met +- 15.000 hectare integraal ingerichte uiterwaarden (nieuw). Het én klimaatprobleem oplost én biodiversiteit herstelt. Zet rivieren weer volop in de picture. Goed tegen klimaatverandering. Dijken te versterken. Ruimte houden voor toekomst zodat ook leefbaarheid en biodiversiteit er mee geholpen is
- Duidelijke keuzes voor realisatie van duurzame energie in het landelijk gebied. Zonnepanelen op waardevolle landbouwgrond heeft niet de voorkeur. Boeren en tuinders kunnen een belangrijke bijdrage leveren, provincie graag als partner. Wel terughoudend met gebruik van de grond, specifiek met betrekking tot zonnepanelen. Zorgvuldig een afweging maken. Windenergie voorkeur in landelijk gebied
- Duurzaamheid, klimaat en energie biedt grote kansen voor de economie. Gelderland gaat dat stimuleren door nauw samen te werken met onderzoek, onderwijs en bedrijfsleven. Wij zetten in op waterstof, biomassa en circulaire economie specifiek voor metaal, textiel en kunststoffen. Duurzaamheid, klimaat en energie integraal bekijken en niet in stukjes. Voorsprong behouden. Soms kunnen ze zelf de investeringen niet dragen, investeringsfonds

helpt. Zet vooral in op waterstof. Te weinig bekend. Zet ook in op kennisontwikkeling biomassa en ook circulaire economie

- Verbind duurzaamheid, ruimte en mobiliteit aan toegankelijkheid
- Pak dingen die makkelijk kunnen snel op met betrekking tot energietransitie
- Ondersteun en stimuleer maakindustrie bottom up in hun eigen taal, lokaal voor en door ondernemers. Continueer daarom RCT-Gelderland. Ondernemers die nog niet weten hoe ze moeten innoveren, koppelen aan ondernemers koppelen aan ervaren mensen. Maakindustrie moet circulair worden, anders haal je nooit de volledige transitie
- Pak de lead bij afstemmen milieuzones van gemeenten. Nu wordt het een lappendeken waar de burger niets van begrijpt.

Natuur en landbouw

- Het platteland heeft te maken met een aantal transities die vragen om een andere werkwijze: een programmatische aanpak inclusief bijbehorende middelen. Alleen dan komen we tot systeemwijzigingen waar de boer en burger baat bij hebben
- Programma's die betrokken (agrarische) ondernemers en burgers inspireren tot actie
- Boeren staan onder druk. Middelen overheid gaan te veel naar innovatoren landbouw, naar de voorlopers. Juist de middengroep moet in beweging worden gezet. Oproep dat er geen polarisatie in de sector zelf ontstaat. Middengroep helpen door erfcoaching/ keukentafelgesprekken met ondernemers helpt al, erover nadenken en keuze laten maken. Zorg dat de middelen niet allemaal bij een specifieke groep terecht komen
- Behoud en versterk biodiversiteit. Geen plannen maar projecten. Start lokale initiatieven natuurinclusieve landbouw met behulp van de 4 Gelderse doe-principes: stimuleren, faciliteren, reguleren, registreren. Willen dat natuurgebied wordt beschermd
- Ondersteun het proces waarbij inwoners en boeren samenwerken aan hun regionale voedselsysteem: die binnen de planetaire grenzen valt. Geen overschrijding klimaat, energie, biodiversiteit en de andere SDG's (Sustainable Development Goals)
- Wees een partner van coöperatieve burgerboerderijen en heideboeren te beginnen in de pilot Veluwezoom. Provincie faciliteert het al door opdracht om het uit te werken. Wel lastig springen van project met subsidie naar ander project van een ijsschots naar de ander, het is een lange termijn proces dat vraagt om langjarig commitment. Integrale aanpak nodig vanuit provincie, niet versnipperen. Let daarmee ook op met nieuwe subsidieregelingen, zorg ervoor dat het faciliteert
- Het zou mooi zijn als provincie agrariërs helpt bij bedrijfsvoering, bijv. op het gebied van energie en fosfaatwetgeving
- Voldoende ruimte om af te wijken van de regels, belangrijk om keuzes te maken. Pilotruimte om van regels af te wijken, bijvoorbeeld bij weidevogelgebied. Kan elders gecompenseerd worden
- In verband met de klimaatverandering zijn bomen erg belangrijk voor CO₂-vastlegging. Dus niet kappen, maar aanplanten. Biomassa is geen groene energie
- Geen uitbreiding, maar sluiting van biomassacentrales

- Heideboerderij Nederland: ontwikkeling van natuurgebieden. Doel: natuur zo ontwikkelen dat het van landbouw naar product gaat
- Maak ruimte voor houtbouw en multifunctioneel bosbeheer met (meer) ruimte voor houthoofst ten behoeve van hoogwaardig gebruik; gerichte aanplant en verjonging voor toekomst. Stimuleer investeringen in inzet (Gelders) hout voor hoogwaardig gebruik in de bouw (in plaats van beton en staal). De Gelderse zagerijen vormen een essentiële schakel in de bio based keten. Echter veel voor niche markten. Hoe wordt voorkomen dat de bul in Duitsland wordt gezaagd? Benut economische meerwaarde. Gebruik inlands hout is erg beperkt. Bossen worden ouder, ook steeds meer volume, hout moet op korte termijn worden geoogst, anders zijn de bomen te dik om te zagen. Duurzaam beheer van belang, goede soorten bomen voor de toekomst hebben.
- Saneer bedrijven met onaanvaardbare milieubelasting. Stop met uitbreiden recreatiewoningen op de Veluwe. De laatste tijd heel veel van aarde opgebruikt. Diversiteit gaat naar de knoppen. Aarde is leeggeroofd. Er wordt woningen gebouwd en megastallen op de Veluwe. Waarom moet het steeds meer? Iets minder is ook goed. Niet alles maar doen om meer winst te maken. Aandacht voor natuur en niet alleen voor toerisme op de Veluwe
- Rapport van Rome 1972, 2018 rapport IpBes. Vitale natuur Veluwe is nodig. Bouw geen dure villa's en grote vakantieparken, maar starterswoningen en kleinschalige bedrijvigheid. Pas de Gelderse ladder voor verstedelijking toe. Randstedelingen vestigen zich ten koste van inwoners nu. Stop met megastallen, stimuleer de biodiversiteit. Probeer zo mogelijk landbouwgronden terug te zetten naar de natuur. Geef terug aan de natuur en/of maak het extensief
- Ruimte voor agrariërs. Duurzame uitbreidingsmogelijkheden voor onze voedselvoorzieners. Geen zonnevelden op voor agrarische doeleinden geschikte grond. Vooral incourante gronden en daken benutten
- Zet in op een duurzame circulaire economie en voedselketen en verbind consumenten en producenten op lokaal en regionaal niveau. Circulaire economie en streekproducten is een goede koppeling. Motie uit najaar (Gelderland levert je lekkere streken) tot uitvoering te brengen. Goede voorbeeld geven. Echt gaan voor regionale en lokale producten. Link leggen met lokale economie en circulair. Promoot, ondersteun en help. Het is vaak ook een gebrek aan kennis

Droogte en water

- Maatregelen rondom de bestrijding van droogte ten aanzien van ecologische kwaliteit van het water (regionale water). Inrichting is niet goed geweest, water kan zich niet goed herstellen na droogte
- Verbeter de inrichting van wateren en de samenwerking tussen stakeholders, zoals waterschap en sportvisserij. Provincie belangrijke rol in met sturing met waterschap.
- Grondwater is niet op peil, dijken moeten beter behouden worden. Klimaat wordt te veel belast (windmolens)
- Zorg ervoor dat de grond in Betuwe niet te droog wordt
- Werk aan toekomstbestendige grondwatersystemen zodat ook in de toekomst de drinkwatervoorziening gegarandeerd blijft en flexibel kan inspelen op toekomstige (klimaat)

ontwikkelingen. Voor het veiligstellen van de drinkwatervoorziening inzetten op voldoende vergunningsruimte en actief samenwerken op het gebied van waterbesparing en het ontwikkelen van nieuwe locaties. Goede ruimtelijke afweging tussen energietransitie en drinkwaterbescherming. Sluit de ogen niet voor hoe je verbruik drinkwater kunt verminderen. Met elkaar zoeken hoe gaan we dit soort functies bij elkaar brengen

Mobiliteit en economie

Mobiliteit en economie

Algemeen

- Meer regie vanuit provincie bij OV. Er zijn verschillende soorten van OV (buslijnen, regiotaxi, buurtbussen etc.). Echter de informatievoorziening is niet altijd goed: niet voor iedereen is een app met info gemakkelijk toegankelijk
- Zorg voor groei openbaar vervoer. Iedereen moet op alle dagen van de week vervoerd kunnen worden. Zorg hierbij ervoor dat het OV niet te duur wordt
- Heb ook aandacht voor 'dunne' lijnen. Deze zorgen voor toevoer van personen naar de 'dikke' lijnen. Deze dunnen lijnen zijn belangrijk om het buitengebied aantrekkelijk en leefbaar te houden. In dat kader wordt ook aandacht gevraagd voor de introductie van nieuwe vormen van vervoer (bijvoorbeeld leenauto's) in het buitengebied om zo de bereikbaarheid te faciliteren en stimuleren
- Beter toegankelijk maken OV voor gehandicapten. Hierbij moet niet alleen specifiek gekeken worden naar huidige OV-vormen maar ook naar andere vormen van openbaar vervoer (relatie met vorig punt). Neem het VN-verdrag inzake mensen met een handicap als basis voor beleid. Betrek hierbij vanaf het begin een ervaringsdeskundige met een beperking
- Maak infrastructuur meer toegankelijk; we sturen nu de taxi achter de bus aan
- Zorg voor bereikbare wijken en dat bij busconcessies iedere wijk een directe busverbinding krijgt naar het centrum en belangrijke voorzieningen.
- Maak belangrijke uithoeken in Gelderland beter bereikbaar met het OV
- Via OV-spoortafel in gezamenlijkheid een aantal pilots verder uitwerken. Bijvoorbeeld de startijden van universiteiten laten verschillen zodat vervoer via OV verspreid wordt (dit loopt al). Zorg ook voor het verbeteren van comfort op stations
- Kijk naar reactivering van spoorlijn Kleve-Nijmegen. Belang van deze lijn gaat verder dan alleen economisch. Het zorgt bijvoorbeeld voor een betere grensoverschrijdende samenwerking en uitwisseling
- Maak ruimte voor nieuw, actueel onderzoek naar railverbinding Kleve-Nijmegen. Hoe is deze te reactiveren? Houd hiervoor verschillende mogelijkheden open, inclusief de bus
- Duitsland wil inzetten op trein, vanuit Nederland meer op bus; doorbreek deze patstelling: dit kan onder andere door een onderzoek hiernaar te faciliteren
- Zorg voor betere verbinding met het zuiden. Bijvoorbeeld via een intercity Nijmegen-Roermond
- Dubbelspoor Achterhoek. Provincie verbreed al enkele stukken. Pak ook het stuk Didam-Doetinchem aan

- West Betuwe is logistieke hotspot. Denk aan bereikbaarheid bedrijventerreinen en aansluiting met de A15/A2. Bedrijventerrein Medel in Tiel loopt vol, hoe kunnen we op bovenregionaal niveau bedrijventerreinen krijgen?
- Leg een dubbele weg aan tussen Ede en Arnhem naar de A12

Mobiliteit - niet zijnde OV

- Fonds oversteekplaatsen. Richt een dergelijk fonds op. Financiering van veilige oversteekplaatsen over bijvoorbeeld spoorlijnen en provinciale wegen ontbreekt, een dergelijk fonds kan hierin voorzien. Wandelaars (recreatief) en lopers (utiliteit) moeten nu – bij het opheffen van bijvoorbeeld een overweg – vaak omlopen
- Stimuleer Veiligheid en toegankelijkheid voor fietsers. Let bij aanleg fietspaden dat ook over gemeentegrenzen heen gekeken wordt zodat er echt goede doorgaande verbindingen ontstaan
- Stimuleer aanleg van brede fietspaden en grote parkeervoorzieningen bij stations
- Budget wat mogelijk vrijkomt door inzet van minder bussen, inzetten voor fietsfaciliteiten
- Investeer langdurig in infra- en kunstwerken (Bouwend Nederland). Meeste kunstwerken stammen uit de jaren '50 en '60. Deze moeten nu vervangen worden. Zorg voor een investeringsprogramma
- Zorg voor meer veiligheid van wegwerkers (Bouwend Nederland). Helaas komen nog steeds personen om die aan de weg werken. Zorg ervoor dat hier voldoende aandacht voor is. Dit kan je bijvoorbeeld als provincie doen door veiligheidsmaatregelen uit de concurrentiesfeer bij aanbestedingen te houden
- Aandacht voor mobiliteit grondverzetbedrijven in relatie tot andere verkeerstroom (Cumela). Bereikbaarheid is van groot belang voor deze bedrijven (rijden o.a. met groot materieel). Tractoren worden soms geweerd van provinciale wegen zodat zij op wegen rijden waar ook bijvoorbeeld fietsers rijden. Heb aandacht voor deze bedrijven bij het inrichten van infrastructuur. Overigens is ook *digitale* bereikbaarheid (naast de weg) een issue. Deze is nog niet optimaal in het buitengebied
- Heb aandacht voor bermbeheer. Dit kan beter. Maai netjes, laat het vervolgens een paar dagen liggen
- N18, tweede fase. Zorg ervoor dat de N18 tussen Varsseveld en Groenlo verbeterd wordt
- Pak aanleg Rijnbrug aan maar zorg tevens voor 'parallel gelegen' oplossingen (bijv. verbinding A12-A15 nabij Utrechtse Heuvelrug)
- Realiseer parallelweg langs de doorgetrokken A15 (=Parelweg Boerenhoek-Angeren). Deze weg zorgt voor een efficiëntere ontsluiting van het gebied (ook voor ambulances) en biedt ook kansen om de lokale economie te stimuleren

- Kom alstublieft met een alternatieve oplossing voor veiligheid langs N-wegen. Boomkap is een omkering oorzaak-gevolg. Volwassen bomen zijn hard nodig voor de biodiversiteit, luchtkwaliteit, aantrekkelijkheid
- Veilige routes voor landbouwverkeer voor alle weggebruikers
- Laat de bomen langs de N319 staan
- Maak een veilige onderdoorgang station Wolfheze mogelijk

Economie

- Maak opdrachten toegankelijk voor lokale, veelal familiebedrijven en zelfstandige ondernemers. Vraag alleen social return als dit past bij de opdracht
- Zonder innovatie geen economische ontwikkeling (RCT Gelderland). Pleidooi om de ondersteuning van Regionaal Centrum voor Technologie te handhaven. Zij ondersteunen onafhankelijk Gelderse ondernemers (ook de kleine Gelderse MKB'ers) bij hun innovatievraagstukken
- Neem de regie op bij arbeidsmigranten. Zorg dat gemeenten eenduidig omgaan met dit onderwerp. Pak dit probleem samen met Nordrhein-Westfalen op. MKB, bijvoorbeeld tuinbouwbedrijven, treffen wel voorzieningen voor deze groep, maar met name de grote bedrijven niet voor voorzieningen zoals huisvesting zorgen. Dit probleem leggen deze grote bedrijven dus neer bij de overheid
- Zorg voor een vitaal platteland. Onderwerpen hierbij zijn asbest, biodiversiteit, schaalvergroting, waterwinning, mineralenhuishouding, energietransitie etc. Benader agrariërs actief om in gesprek te gaan over de toekomst van hun bedrijf
- Maak aanbestedingen kleiner. Op deze manier krijgt het MKB ook een kans om zich in te schrijven voor provinciale projecten. Hierbij kan ook gedacht worden aan een tenderkostenvergoeding. Immers het opstellen van een tender kost tijd en geld en is niet altijd door het MKB op te brengen
- Duurzaamheid is belangrijk. 'dus geen concepten van 30 jaar terug'. Betrek het VN-rapport inzake biodiversiteit bij het economisch beleid
- Stimuleer het startup-klimaat voor ondernemers (in spé), bijvoorbeeld via het ondersteuningsprogramma Orion
- Aandacht voor het MBO. Help het imago van het MBO te verbeteren. De provincie kan daarnaast meehelpen om een aantal processen te verbeteren om ervoor te zorgen dat er ook in de toekomst voldoende arbeidskrachten zijn (waar vraag naar is). Tevens benut nu het potentieel dat er is ('10.000 personen zitten nog in de kaartenbak')
- Verbind kennis ('willie wortels') met de handen die het kunnen maken (MBO), niet alleen binnen de provincie maar ook daarbuiten

- Zorg voor een goede visie met betrekking tot bedrijventerreinen
- Pas campusaanpak Nijmegen ook toe op ander campussen (bijvoorbeeld die van Wageningen)
- Gelderland is meer dan Food Valley, besteed daar ook aandacht aan

Leefbaarheid,
wonen,
natuur en
biodiversiteit

Leefbaarheid, wonen, natuur en biodiversiteit

Landbouw en voedsel

- Geef agrariërs kansen voor biodiversiteit. Doe mee in het Agroloket
- Zorg voor een Bloemenlinie langs de Grebbelinie: 60 km lang voor bijen, vlinders
- Inwoners en bedrijven betrekken bij voedselproductie en biodiversiteit
- Praten met inwoners, en kijken wat kennisniveau is – kennisniveau verbreden over waar voedsel vandaan komt (mensen hebben er nu geen/weinig kennis over)
- Stimuleer en ondersteun lokale initiatieven vanuit biodiversiteit, landbouw en voedselproductie
- Zet de voedseltransitie prominent op de agenda. Het raakt veel beleidsterreinen (economie, gezondheid, natuur, landschap, biodiversiteit, etc)
- Ontwikkel integraal voedselbeleid samen met inwoners en lokale initiatieven
- Voor biodiversiteit is ruimte bij boeren nodig. Zorg voor actieve ondersteuning
- Sluit aan bij initiatieven in FoodValley zoals bloemenlinie, agroloket en innovatie makelaars
- Samenwerken met gebied – kennis boeren benutten. Praat dus met en niet over boeren
- Fysieke ruimte en ruimte in verdienmodel. Zorg ook voor meer ruimte voor kringlooplandbouw
- Belangrijk dat er aandacht is voor de agrarische sector en daarmee het platteland. Voor de toekomst van hun eigen bedrijf en voor een vitaal platteland. Sector zorgt voor instandhouding van het platteland. Alle varkenshouders moeten een gesprek krijgen. Er is coaching nodig. Dat pakken ze niet zelf op, dus dat moet je aanbieden
- Bied agrariërs een coachgesprek aan over hun toekomst volgens voorbeeld van de gemeente Aalten
- Zorg dat de agrarische ondernemers zich onderling goed kunnen organiseren; er komt veel op ze af (asbest, biodiversiteit...)
- Provincie ondersteunt innovatief concept samen met boeren, brouwers, bakkers, beheerders en burgers. Probleem, er is geen integrale ondersteuning. Ambtenaren geven dit ook aan. Gemeenten hebben sociaal domein, maar geen geld, natuur zit bij provincie, landbouw bij het Rijk. Afstemming nodig. Inhoudelijk is er geen probleem, het integrale handelen wel. Het gaat om een contactpersoon, om deze integrale manier van werken mogelijk te maken
- Realiseer geen megastallen op de Veluwe. Zorg voor een prettige woon- en leefomgeving
- Heb op de Veluwe ook aandacht voor natuur en landbouw, niet alleen recreatie. Veluwe op 1 behouden, door te beseffen waarom het op 1 is gekomen (N&L, daarin investeren. Dan volgt recreatie vanzelf). Natuur en landschapskwaliteit vormen de basis voor een goede en duurzame economische ontwikkeling
- Geef vervolg aan agenda Vitaal platteland. Doe dit in samenhang en niet slechts met enkele onderwerpen voor de muziek uit. Geef daarbij ook een extra impuls voor kleine initiatieven

- POP3 zo complex dat stichting overweegt geen aanvragen meer te doen. Omdat je meteen ook risicodragers bent. Moet veel voorfinancieren en verantwoording is heel complex. Niet altijd in staat alle mogelijkheden bij overheid te benutten. Vereenvoudig POP3, zodat gelden efficiënter kunnen worden ingezet

Natuur en biodiversiteit

- Gelderland heeft meer aandacht voor biodiversiteit. Committeer je aan het Deltaplan Biodiversiteitsherstel
- Veranker biodiversiteit beter in de provinciale instrumenten (Omgevingsvisie etc), zodat er in alle besluiten rekening mee wordt gehouden
- Biodiversiteit staat onder grote druk. Verlicht druk door meer natuur, groene doorgang, beter beheer, groenewegen, brede berm
- Werk op korte termijn met voorrang aan een plan voor behoud biodiversiteit in Gelderland, we ondersteunen Delta Plan Biodiversiteit. Met daarin: geen ruimte voor Lelystad Airport, behoud bestaan groen/bomen, effectief agrarisch natuurbeheer
- Neem recent rapport biodiversiteit VN serieus. Maak ruimte voor natuur groter. Pas op met omgevingswet – teveel korte termijn economisch
- Betrek ook particuliere organisaties bij opwaarderen van flora en fauna. Veel deskundigheid bij particuliere organisaties
- Actieve integrale en financiële ondersteuning van boeren, burgers, boswachters die hun cultuurlandschap met biodiversiteit willen revitaliseren. Werken samen aan omschakeling naar natuurvriendelijke landbouw. Vraag om facilitatie van provincie en begeleiding proces. Is enorm bureaucratisch. Inhoud is geen probleem. Tekorten zijn er ook, maak geld vrij voor natuurrealisatie en doe het sneller
- Biodiversiteit is cruciaal voor de samenleving, en staat enorm onder druk. Daarom investeert Gelderland in biodiversiteit binnen en buiten GNN door; verbinding, natuurinclusieve landbouw, rijke landschappen, groene leefomgeving, toename bos en beschermen door drukfactoren aan te pakken
- Rapport Ipbes. Biodiversiteit gaat hard achteruit. Pleidooi voor ambitieus ontsnipperingsprogramma voor gevoelige soorten. Ecoducten dragen aan vele doelen bij, niet enkele soorten
- Met een ambitieus ontsnipperingsprogramma gaan we de achteruitgang van de biodiversiteit te lijf
- Dierenbescherming beschermt alle vogels. Sommige soorten, kraaien en eksters zijn een bedreiging voor mooie zangvogels.
- Versnel de realisatie van het Gelders Natuurnetwerk versneld, inclusief de 'robuuste verbindingzones'
- Natuur niet achteraan, maar in het begin
- Meer bos en verbinding tussen beleidsvelden: biodiversiteit, klimaat, voedsel

- Richt een Gelders marktfonds in van 50 miljoen euro om alle initiatieven zoals de Gebiedsgerichte Heideboerderij coöperatie te ondersteunen ten behoeve van een vitaal cultuurlandschap
- Boom kappen, compensatie aan de hand van hoeveelheid CO2 (evenveel in nieuwe bomen, als oude gekapte eik). Bomen zijn belangrijk voor CO2, laat ze staan. Niet de bomen zijn gevaarlijk, maar de weggebruikers
- Publiceer - net als gemeenten dat doen – vergunning voor bomenkap, zodat mensen bezwaar kunnen maken. Overleg bij voorgenomen bomenkap met belangenorganisaties en inwoners
- Graag beleid van provincie die gericht is op multifunctionele bossen op kansen houtbouw en goede visie op bouwbeheer integraal. Maak specifiek beleid voor (hoogwaardige) houtproductie en economische houtketen richting bouw
- Maak natuur en milieu educatie inclusiever. Natuureducatie voor kinderen via bijvoorbeeld schooltuinen. Kennis over voedselherkomst
- Niet eind april maaien, maar half juni hooien, ecologisch bermbeheer
- Gelderland voert het ambitiedocument Veelzijdige natuur voor iedereen uit

Leefomgeving, wonen en leefbaarheid

- Maak Gelderland leefbaar en vooral gezond: spreek u als provincie uit tegen opening vliegveld Lelystad (accepteer ook geen tijdelijke oplossing)
- Inspanningen voor het klimaat zijn alleen zinvol als vliegverkeer niet wordt gefaciliteerd (dus geen Lelystad). Blijf bij standpunt: geen autonome groei en geen laagvliegroutes Lelystad. Eerst herindeling luchtruim. Definieer wat minimale hoogte voor laagvliegen is
- Lelystad geeft toeristische sector flinke klap, neem belangen van de sector mee in standpunt over Lelystad Airport
- Geen autonome groei, geen laagvliegen, blijf kritisch
- 4 miljoen mensen met handicap. Geen bouwplan zonder na te denken over toegankelijkheid
- Aan zorg moet je niet verdienen
- Ondersteun zorglandgoed voor 30 mensen met dementie en talentvolle mensen met afstand tot de arbeidsmarkt
- Kredietverlening of revolverende lening is beter dan subsidies die door grote zorgondernemers worden aangeboord
- Ondersteun maatschappelijke initiatieven die inwoners en kinderen helpen in de eigen leefomgeving zelf om te gaan met natuur, stadslandbouw, kinder- en schooltuinen en natuurspeelplekken
- Zorg voor gezonde en inclusieve samenleving. Maak inclusie voorwaarde in subsidietoekenning
- Steun gemeenten en andere partners bij het uitvoeren van proeven met een basisinkomen
- Tegengestelde belangen komen samen op lokaal niveau. Rol voor provincie in creëren van draagvlak. Van Provinciale Omgevingsvisie naar Gemeentelijke Omgevingsvisie

- Ondersteun organisatie met betrekking tot leefbaarheid om participatie. Dit gaat breed over zowel fysiek als sociaal. Inwoners kunnen het niet alleen, overheden ook niet. Continueer dit in de komende periode
- Voer regie op de fysieke leefomgeving.
- Urgentie wonen en zorg senioren. Participatie provincie in sociaal domein, wonen/zorg. Kijk daarbij naar het hoe het in Noord-Brabant is aangepakt
- Inwoners inbreng en ideeën met betrekking tot lokale leefbaarheidsinitiatieven, maar hoe verbinden en organiseren en ondersteunen Gelders programma en lokaal initiatieven (zowel senioren, maar ook jeugd). Niet over, maar met praten – leefbaarheidsalliantie Gelderland
- De weg naar de provincie is lang, maar breng dit dichterbij elkaar. Help de inwoners, men praat 'over' en niet 'met' elkaar. Processen zijn ingewikkeld. Elke programma moet een functie hebben om aanvragen te begeleiden. Onafhankelijk inrichten. Gebeurt al bij programma leefbaarheid, maar dit moet groter en breder. Burgers zien door de bomen het bos niet meer. Coachen, helpen en ondersteunen
- Onafhankelijke ondersteuning voor leefbaarheidsideeën creëren/continueren. Valt nu onder leefbaarheidsalliantie Gelderland
- Houdt de Gelderse dorpen vitaal door voldoende starterswoningen te bouwen i.p.v. dure villa's
- Ondersteun dat bewoners gezamenlijk werken aan de ontmoetingsplekken in hun eigen leefomgeving, zoals dorps- en buurthuizen
- Continueer het programma leefbaarheid om te stimuleren dat bewoners een integrale dorps- en wijkontwikkelingsplannen maken met speciale aandacht voor duurzaamheid, klimaatadaptatie en energietransitie
- Niet alle inwoners kunnen deelnemen. Richt je niet alleen op de talenten, alle inwoners betrekken. Pak de laaggeletterdheid aan
- Neem het sociaal aspect in duurzaamheids- en mobiliteitsprojecten (dat wil zeggen: het betrekken en activeren van bewoners, wijken en dorpen voor het verbeteren van de eigen leefomgeving) met nadruk mee in transitieprocessen. Neem daarbij bewoners mee in het begin, dat heeft meer kans van slagen
- Regierol provincie op sociaal en fysiek vlak om wijken integraal te helpen, kennisdeling en ondersteuning
- Gemeenten problemen met sociale potjes door bezuinigingen, waardoor ruimte voor investeringen ontbreekt
- Inclusieve kansen in wijk: klimaatadaptatie, energietransitie, gezondheid, kwaliteit huizen
- De warmteplannen worden aangemeld met sociaal economische plannen. De wijk staat hierin centraal waarbij wijkbedrijven belangrijk rol spelen
- Continuerend aandacht voor: kennisdeling gemeenten en maatschappelijk middenveld op terrein van vluchtelingen inburgering/participatie, inbreng van nieuwe, Nederlanders /vluchtelingen op beleid, in dialoog met vluchtelingen. Provincie moet proces stimuleren en zorgen voor kennisdeling
- Aandacht voor participatie van nieuwe Nederlanders/ vluchtelingen, sociale samenhang en inclusie. Blij met provinciaal traineeship voor vluchtelingen

- Zorg voor een integrale aanpak waarbij bewonersbelang en bedoeling centraal staan; een duurzame leefomgeving, industriesamenleving en waardevolle economie. De complexe maatschappelijke vraagstukken zijn zeer lastig op te lossen vanuit de systeemwereld alleen. Begin in de leefwereld waar je kan zien wat er gaande is, van wie wat is, wat de mensen nodig hebben in samenwerking met gemeenten en lokale initiatieven
- Vergroot organisatievermogen van inwoners van Gelderland, zodat ze grip krijgen op leefomgeving, woningmarkt, wijk, etc. Zorg voor pilots in het kader van Omgevingsvisie met gemeenten die langjarig hieraan willen werken, met nieuw speelveld op basis van nieuwe regels
- Creëer ontmoetingsplekken in gemeenten voor groepen, zoals jongeren
- Heb aandacht voor de zondagsrust
- Geef ruimte in samenwerking met gemeenten en lokale initiatieven aan lokale initiatiefkracht door middel van integrale wijkgerichte aanpak. De methodiek van de all-inclusieve wijk is beschikbaar en kan hierbij helpen
- Betrek alle inwoners blijvend in de uitvoering van het coalitie akkoord, dus bij het hoe. Belangrijk is om daarvoor de provincie in te trekken en niet inwoners naar Arnhem
- Vanuit pilot in gemeenten zoeken naar gebiedsgerichte oplossingen. Inwoners zijn de spil bij de uitvoering. Zorg ervoor dat je dicht bij de inwoners staat
- Het belang van de komst van arbeidsmigranten naar onze provincie; dit levert echter wel een dilemma op: hoe huisvesten we deze mensen op een goede manier? Kleine gemeenten zijn er niet op toegerust om deze problematiek de baas te kunnen (missen denk- en slagkracht). Pak regierol richting gemeenten in het kader van huisvesting en sociale problematiek
- Maak steengoed benutten breder zodat ook centrumplannen in kernen kunnen worden opgepakt.

Landschap, buitengebied en bedrijventerreinen

- Stop met railterminal bij Valburg. Werkgelegenheid beperkt, zwerende chauffeurs, lichtoverlast. Stimuleer niet nog meer verkeer, tussen Arnhem en Nijmegen loopt het nu al vast
- Alternatieven railterminal niet of nauwelijks onderzocht. Luister naar de omgeving, de kennis van de bewoners en kenners. Goed doorrekenen, gaat komende 20 jaar niet winstgevend worden. Hulpdiensten niet op toegerust
- Haal de stekker uit RTG
- Geld RTG inzetten voor biodiversiteitsdoelen aan de hand van boerenverstand
- Als toch RTG wordt gerealiseerd, dan van tevoren de wegen en voorzieningen aanpassen, niet achteraf
- Heb aandacht voor overlast en effecten puttenbeleid (zandafgraving Redichemse waard), natuur inclusieve landbouw, megawindturbines gemeente Houten
- Zorg voor erfgoeddeals voor oude Romeinse vindplaatsen
- Niet denken maar doen, zoek contact met inwoners, met veel know how

- Ronde Havenproject te groot voor Culemborg, maar de provincie kan hier een rol inspelen
- Bewoners Rijksweg N844 door Malden. Rijksweg geeft veel overlast, 20.000 voertuigen per dag. Wij spreken namens alle bewoners. Geluidsoverlast. Prv Gelderland geeft veel geld uit aan infrastructuur. Gelijke waardige verdeling over NL/Gld nodig. Brief aan formateur meegegeven, welke maatregelen genomen kunnen worden. Verkeersoverlast aanpakken in Malden is echt nodig voor leefbaarheid.
- Onderzoek elektriciteit opwekken met kleine kernreactoren als alternatief voor windturbines. Continue werking, 4MW en hebben weinig ruimte nodig. Beschikbaar vanaf 2023
- Overlast windturbines voorkomen via kleine modulaire kernreactoren als alternatief. Urenco steunen
- Stop met toestaan van ontgassen op de rivieren
- Aandacht voor laadinfrastructuur en ontgassen tankers voor vaarwegen regelen.
- Laat subsidie DAW (Deltaplan Agrarisch Waterbeheer) voor een vervolgronde plaatsvinden
- Behoud van schoon grondwater is van belang voor productie drinkwater. Kijk naar de grondwaterbeschermingsbieden. Biodiversiteit en landbouw kunnen allebei bijdragen in verbinding met andere thema's. Meer vergunningsruimte nodig. Water delft vaak onderspit bij de afweging
- Neem voldoende budget op voor investeringen in verdubbeling van het huidige areaal natuur in de uiterwaard. Verdubbel oppervlakte natuur in uiterwaard. Ruimte voor levende rivieren, omdat dit goed is voor natuur, biodiversiteit en waterveiligheid en ook voor de leefbaarheid
- Grote rivieren relatie met veel aspecten: waterveiligheid, biodiversiteit, leefbaarheid dorpen, recreatie, onderwijs. Waterveiligheid is nu vooral onderwerp dat gedomineerd wordt door I&W. Treed krachtiger op
- Ecologische invloeden van waterkrachtcentrales en zonnepanelen op kwaliteit water. Heb aandacht voor ecologische overlast en gevolgen voor natuur. Kennis bundelen en oplossingen delen, in samenspraak met samenleving
- Natuur levert bijdrage aan volksgezondheid. Toegankelijkheid buitengebied staat onder druk. Infrastructuur buitengebied sluit niet aan bij wat recreanten nodig hebben. Bundel kennis en kijk naar oplossingen hierop om de ecologische overlast te beperken
- Stel het welzijn van de inwoners centraal en kijkt niet alleen naar welvaart. Laten we ophouden met de manier waarop onze samenleving ingericht is; welzijn en duurzaamheid moeten uitgangspunten worden, niet het geld. De gevolgen komen later, zoals we nu zien in de rapporten die nu uitkomen over klimaat, biodiversiteit etc
- Sluit aan op de wensen en behoefte van Gelderlanders
- Biodiversiteit, schone lucht, welzijn en ruimte voor diversiteit moeten uitgangspunten zijn, niet het goed of de zogenaamde groei van de economie. De groei van welzijn moet de maatschaaf worden
- Gelderland staat geen fabrieksvestigingen in de agrarische ruimte toe.
- Grond moet bij goede partijen terechtkomen. Maak transparant wanneer en hoe je gronden verkoopt. Evalueer of beleid afgelopen 3 jaar effectiever is geworden. Help in dit kader collectieven

Session I

Session I
The first session is about the
importance of the
first session in the
consulting process.
① ② ③

Session I
The first session is about the
importance of the
first session in the
consulting process.
① ② ③

Session I
The first session is about the
importance of the
first session in the
consulting process.
① ② ③

Session I
The first session is about the
importance of the
first session in the
consulting process.
① ② ③

Session I
The first session is about the
importance of the
first session in the
consulting process.
① ② ③

Session I
The first session is about the
importance of the
first session in the
consulting process.
① ② ③

Session I
The first session is about the
importance of the
first session in the
consulting process.
① ② ③

Session I
The first session is about the
importance of the
first session in the
consulting process.
① ② ③

- Waak voor handige ondernemer die kleine gemeente wegspeelt.
- Neem geen ad hoc beslissingen in RO-domein.
- Veilige routes voor gebiedsgebonden loonbedrijven.
- Stel de DAW-regeling voor loonwerkers open.
- Maak meer ruimte en budget vrij om actief bedrijfsverplaatsing te faciliteren voor bedrijven die de leefbaarheid en duurzame ontwikkeling van (ook kleine) kernen in de weg staan.
- Zorg voor leefbaarheid en veiligheid buitengebied. Vrijwillige BOA's zijn een belangrijke toevoeging om de handhaving in het buitengebied uit te voeren. Draag bij aan kosten om meer BOA's in te zetten
- Maak leefbaarheid van het landschap tot één van de beleidsspeerpunten voor de komende 4 jaar
- Van hoogspanning naar ontspanning, Gaaf Gelderland voor heel Zutphen en andere gemeenten waar de hoogspanningskabels weg moeten. Er lopen 3 hoogspanningslijnen door het landschap. Dit kan anders, nieuwe ontwikkelingen maken een heroverweging mogelijk. Leg dit onder de grond aan. Cofinanciering van het Rijk is 80%, dat is een haalbaar verhaal als gemeente en provincie dit ondergronds aanleggen. Nieuwe mogelijkheden ook voor klimaat, plas dras, hittestress voorkomen. Voor 2021 moet Zutphen Tennet de opdracht geven dit ondergronds aan te leggen. Uitvoering kan in 3 jaar geregeld zijn.
- Aanpak vanuit provincie ten aanzien van Wageningen goed op weg is niet integraal. Autobelang zorgt ervoor dat andere belangen ondersneeuwen, zoals natuur en landschap. Werk aan een integrale visie. Provincie steekt veel geld in Binnenveld, terwijl een andere provinciale afdeling de weg er dwars door heen wil leggen. Benut bestaande infra anders. Ga integraal werken met inwoners en partners en stop het sectorale
- Versterk natuur in Barneveld. Bereikbaarheid aanpakken zonder Barneveld aan te tasten. Nu: tegelijk investeren in natuur binnenveld als provincie en daarnaast bereid zijn het binnenveld voor een deel op te offeren aan een nieuwe autoweg (ten koste van stiltegebied, natuur, weidevogels, landschap, woonwijk) Aandacht voor integrale aanpak van het thema natuur, milieu, landbouw. thema ontwikkeling = geïntegreerd. De veranderingen die het teweeg brengt voor het maatschappelijk middenveld beter te faciliteren
- Verduurzamen bedrijfsterreinen. Let op bij planning: wonen in relatie tot werklocaties niet te dicht bij elkaar. Stimuleer initiatieven bedrijventerreinen tijdelijke natuur en biodiversiteit. Bevorder samenhang. Belangrijk dat er integraal gedacht wordt en stimuleer meekoppelkansen. Maak goede afspraken over beheer, kosten en regelgeving rondom vergroening bedrijventerreinen
- Meer regie om de ruimtelijk invulling. Samenwerking nodig niet alleen. Wonen, werken, infra. Bij Omgevingsvisie/wet is dit nodig
- Ga stiltegebieden actief handhaven, zodat het daar echt stil wordt en blijft. Zoek naar trajectcontrole en andere instrumenten om sluipverkeer te weren op locaties waar dit ongewenst is.

Woningbouw

- Woonklimaat afstemmen op vraag aanbod. Bevorder kansen buitengebied
- Meer goedkope woningen om crisis op woningmarkt op te lossen. Met name voor starters, zzp'ers, ouderen die kleiner willen gaan wonen, statushouders
- Neem het VN-verdrag handicap als basis voor coalitieakkoord. Meer toegankelijke en betaalbare woningen. In nieuwbouw, maar neem toegankelijkheid ook mee in verduurzamen bestaande woningvoorraad
- Jongeren willen blijven in het dorp, maar er is geen betaalbare woning. Pleidooi voor tijdelijke woningen, die snel verplaatst kunnen worden, om te overbruggen naar een definitieve woning. En maak daar ook ruimte voor
- Ontmoetingsplekken nodig. Regeling dorpshuizen continueren, eindigt dit jaar, verleng dit
- Klimaatadaptatie, duurzaamheid en energietransitie. Van onderop transitie vormgeven. Zonneparken bijvoorbeeld via een dorpsontwikkelingsplan
- Jongeren die samen willen wonen in hun geboortedorp of een andere kern waar ze actief zijn in verenigingen worden gefaciliteerd met een tijdelijke verplaatsbare woning zodat ze tijd hebben/krijgen om een geschikte woning te vinden/kopen
- Dat er heel veel aandacht komt voor goedkope koop en huurwoningen voor iedereen
- Voorrangspositie vluchtelingen teruggedraaid inzake voorrang bij woning
- Los de crisis op de woningmarkt op en bouw goedkope woningen!
- Mogelijkheden om een paar miljoen te besparen op de uitbreiding van de A1. Rijkswaterstaat wil wel 'meedenken' in de besparing, maar deelt mee dat de hele besparing gaat terugvallen in algemene middelen. Provincie kan RWS bewegen een deel van de middelen (al is het maar 50%, zodat iedereen er beter van wordt) in te zetten voor de uitplaatsing van een bedrijf in het dorp zodat er na bijna 20 jaar weer woningbouw mogelijk wordt, die cruciaal is voor de leefbaarheid in het dorp
- Blijf focussen op de lange termijn en laat zich niet van de wijs brengen door economische trends op de korte termijn. Dus niet zoals een paar jaar geleden op basis van de crisis alle woningbouw op een laag pitje zetten en die nu weer met stoom en kokend water moeten inhalen
- Maak Gelderland energieneutraal via de transformatie van de woningmarkt. Geef daarbij volop ruimte in de gehele provincie en de Achterhoek in bijzonder voor transformatie van de woningbouw
- Ruimte voor bouwers om te ontwikkelen en bouwen met de juiste kwantitatieve en kwalitatieve opgave
- Geef gemeenten meer beleidsvrijheid om plancapaciteit in te delen. Wees scherp op regels die de realisatie van plannen in gevaar brengen en stel geen extra regels op
- Geef gemeenten meer beleidsvrijheid om te bepalen waar (extra) bijgebouwd mag worden. We verkleinen realisatierisico's door geen koppen op nationale wetgeving/omgevingswet te leggen
- Social return op investment. Middel heroverwegen en niet sec kijken naar regeling maar integraal vanuit doel (hoe kan ondernemer bijdragen aan meer inclusieve arbeidsmarkt)
- Verruimen woningbouwprogramma en meer aansluiten op nationale woonagenda

- Echt betaalbare koop en huurwoningen bouwen
- Hef woningbouwcontingent op. Momenteel verstikking in regio door remmende werking van contingent
- Provincie neemt VN-verdrag handicap als basis voor het woonbeleid, en betreft ervaringsdeskundigen daar van begin af aan bij
- Veilig wonen voor iedereen zoals je zelf ook wil; niet discrimineren
- Vraag aandacht voor wonen, vorm een nieuw beleid. Let bij bouwen op kwaliteit, boven kwantiteit. Vrijheid leggen in het programmeren bij de regio en gemeenten. Ontwikkelingen als eenpersoonshuishoudens nemen toe, om allerlei redenen. Daar zijn nu te weinig woningen voor, richt je op doelgroepen. Stip op de horizon. Kwantiteit wel in de gaten houden, maar niet belemmerend laten zijn. Samenwerking is nodig
- Gelderland en Brabant vergrijzen en ontgroenen. Weinig aandacht voor seniorenwoningen en zorg. We moeten hiermee aan de slag. Plan Wonen en Zorg, vele verenigingen/organisaties staan hierachter. Zet ouderen in positie, luister naar hun behoefte. CPO is mooi voorbeeld. Hoogopgeleiden vinden hun weg wel. Luisteren naar iedereen en kijk ook naar het sociaal domein. Niet op plaats gemeenten gaan zitten, wel betrokken zijn als provincie
- Vroeger had je de 1%-regeling voor bevordering kunst in de openbare ruimte. Zet een dergelijke regeling op bij grote bouwprojecten om hiermee initiatieven in kleine kernen te ondersteunen (bijv sociale fondsen, energie coöperaties, dorpsbudgetten). Ook kan het bij de ondersteuning van kleine kernen al helpen als overheden 'buiten de lijntjes' willen denken. Initiatieven worden nu soms de 'kop in gesmoord' door strakke regelgeving. Zorg voor maatwerkoplossingen.
- Erkenning en ondersteuning voor de waarde van Collectieve Woonvormen voor de samenleving
- Woningmarkt momenteel beheerd door bouwpartijen, beleggers en overheden. Doorbreek systeemwereld. Woningconsument heeft weinig invloed. Dit doorbreken en ruimte bieden
- Er is vanuit het Rijk een regeling voor 50+, deze moet voor iedereen gelden. Hokjes doorbreken

Ontspanning

- Vitale mensen is vitale samenleving.
- Cultuurparticipatie en inclusie maken gezonder en gelukkiger. Investeren in kunst en cultuur is een investering in leefbaarheid. Zorgen dat iedereen mee kan doen: jong/oud/beperkt/andere afkomst
- Oprichten programmafonds stedelijke cultuurregio's. Gelderland stelt een programmafonds voor stedelijke cultuurregio's in. Dit is flankerend beleid voor gemeentelijke initiatieven. Vorm samen met Nordrhein-Westfalen een culturele top-Euregio
- Ondersteun dat alle kinderen in Gelderland opgroeien met kunst en cultuur en matcht de landelijke regelingen voor cultuureducatie met kwaliteit en de landelijke regeling cultuurparticipatie
- Draag bij aan culturele matching door regeling met provincie en Rijk. Per gemeenten een convenant voor een goed cultuurklimaat/cultuureducatie. Er komt een nieuwe regeling

aan voor cultuur. Ondersteun als provincie deze nieuwe regeling. Per gemeente kan de behoefte verschillen. Provinciale bijdrage aan deze twee regelingen. Integrale kenniscentra: gemeenten scholen en instellingen. Educatie en participatie

- Aandacht voor toeristische culturele infrastructuur. Middelgrote musea zijn van belang voor de regionale economie en profilering. Ondersteun dergelijke instellingen dan ook bij hun exploitatie en huisvesting
- Ondersteun cultuurinstellingen in Gelderland. Dergelijke organisaties zorgen o.a. voor het verspreiden van de Gelderse identiteit. Houd de huidige cultuursubsidies voor deze organisaties in stand (en breidt deze zo mogelijk uit)
- Verruim de 'Gelderse basis' voor culturele instellingen met nieuwe ketenvoorzieningen
- Fiets milieuvriendelijkste vervoermiddel. Dit staat onder druk. Stel fietsvriendelijkheid als harde voorwaarde voor subsidie in plannen en projecten
- Zet sport (sociaal) in als middel voor werk (economie) en vice versa. Vergeet daarbij het sociale aspect niet; zorg (preventie), sport, bewegen – vrijwilligers, doelgroepen, vergrijzing, jeugd beweegt anders,
- Lokale sportakkoorden zien we wel, maar er moet meer gebeuren voor alle sporten. Regie voor gemeenten ontwikkelen vanuit provincie om linken te leggen met zorg en sociaal domein. In lijn met wat landelijk ook bedoeld is. Investeer in de lokale sportakkoorden & sport/bewegen integreren in het programma leefomgeving
- Sport verbindt Gelderlanders met elkaar en draagt bij aan een leefbare samenleving. Sport en bewegen verbinden diverse beleidsterreinen met elkaar en draagt uiteindelijk bij aan een gezond Gelderland
- Zorg voor een beweegvriendelijke leefomgeving. Nederland beter ontsluiten voor wandelaars, belangrijk voor gezondheid. Kan bijdragen aan vestigingsklimaat, wonen, gezondheid, toerisme, sport, gastvrije economie
- Bij de inrichting van de openbare ruimte, de wandelaar, voetganger en fietser beter faciliteren. Wandelen verankeren in beleid voor wonen, gezondheid, toerisme en sport
- Gezondheid beschermen en bevorderen, meetbaar maken en monitoren. Daarbij gezondheid als uitgangspunt nemen, niet het resultaat
- AED netwerk in gezondheidszorg. Stimuleren dat een AED kan worden aangeschaft, om aanrijtijden van ambulances te beperken
- Kinderen van jongs af aan betrekken bij toekomst
- Door ontwerpers in te zetten bij verandervraagstukken en duurzaamheidsvraagstukken in co-design met de doelgroep kun je zorgen voor een groot draagvlak en van onderaf veel impact bereiken. Ontwerper is daarbij kwaliteitsborgend in creatieproces. Hierdoor kun je bottom up veel bereiken en zorgen voor draagvlak en eigenaarschap bij de doelgroep
- Betrekken burgers en mensen over leefbaarheid
- Houd meer rekening met het onevenredige grote ruimtegebruik van de auto. Bijvoorbeeld door verplichte parkeerplekken bij woningen beperken. Zoek naar vervoersmogelijkheden die minder beslag leggen op de publieke ruimte
- A15 doortrekking verandert veel. Er verdwijnt veel erfgoed. En ambtenaren werken niet samen tussen Rijk, provincie en gemeente. Onvermogen om samen te werken. Potjes zijn

niet afgestemd. Beleidsplan van de provincie Beleeft het mee, werkt niet in de praktijk. Flexibele programmering.

- Integrale aanpak nodig voor toerisme. Dit jaar 85 miljard binnengehaald als Nederland, dit gaat naar 130 miljard. Toerisme is werkgelegenheid, ook voor MKB. Verloedering aanpakken als er meer toeristen komen. En die komen er, veel. Belang voor toerisme voor Gelderland is groot. Integraal plan is nodig
- Stimuleer camperplaatsen. Deze plaatsen leveren neveninkomsten op in agrarisch gebied, door boerderijwinkels etc. Belangrijk dat de bereikbaarheid op orde is (infrastructuur ten aanzien van toeristische ontwikkelingen, werkgelegenheid, leefbaarheid)
- Toerisme Achterhoek op de Berkel is belangrijk. Behoeftte aan betere in- en uitstap mogelijkheden bij de Berkel. Financiering is nog niet compleet, vraag om provinciale bijdrage. Invalidesteiger voor toegang op de boot
- Gelders Natuur Netwerk is zeer belangrijk, maar de provinciale ecologische nevenstructuur net zo belangrijk. Link met natuurinclusieve landbouw. Naast investeringen in het Gelders natuurnetwerk realiseert de provincie ook een Gelders natuur neven netwerk. Overheden moeten visies met elkaar maken
- Toegankelijkheid en bereikbaarheid grote rivieren voor sportvissen en recreatie. Ruimte voor rivieren blokt/verdrukt recreatie in het gebied. In samenspraak met stakeholders hierop gezamenlijk beleid formuleren

Bijlage Aangeboden petities 11 mei

Bijlage Aangeboden petities 11 mei

Afzender	Titel
- Akoesticum Ede - Alliander	Inbreng voor formerende partijen in Gelderland Handreiking provinciaal coalitieakkoord voor een toekomstige en duurzame energievoorziening
- Bomenstichting Achterhoek - Bouwend Nederland Regio Oost	Reactie BSA op Omgevingsvisie Gelderland Suggesties Bouwend Nederland bij de collegeonderhandelingen in Gelderland
- C.A.G.O Varma/Malden namens L.A.M. Lecluse - Coöperatie Erfgoed Gelderland - Culemborg 800	Verbetering leefmilieu in de omgeving van N844 door Malden Provinciale ondersteuning van het Gelders Erfgoed Wonen, leefomgeving, natuur, biodiversiteit + visitekaartje
Cultuur Oost	Het punt van kunst en cultuur in Gelderland Visiedocument 2019-2022
- Cumula Nederland; voor specialisten in groen, grond en infra - Dekkers Loon- en grondverzetbedrijf - Gelderse Sportfederatie	U en uw cumulabedrijf: samen voor een gezond resultaat Visitekaartje Bouwen we samen verder aan een gezond Gelders sportklimaat
- Gezamenlijke wijkplatformen Bemmeler, Haalderen, Angeren, Gendt en Doornenburg - GNMF - Henk Meijer	Parallelweg langs A15/Betuwelijn (Bemmel-Boerenhoek) Ecoduct Terschuur Input Gelders Coalitieakkoord: 1. Verbieden van censuur m.b.t. publicatie over luchtvervuiling 2. Samenwerking tussen gemeenten, elkaar niet afvallen 3. Inrichting van de Noord-Veluwe, tegengaan versnippering
Historische Kring Duiven, Groessen, Loo IKC(S) Groessen, Westervoort	Borging, herbeleving Erfgoed Groessen
IKC Joannes, IKC Remigius, Basisschool Bernadette, IKC Kameleon, Startblok, De Brug, De Groene Kring	Koers 2018-2022; Eigenaarschap in Verbinding
Initiatiefgroep Basisinkomen Rivierenland	Manifest experimenteer met het basisinkomen
- Jagersvereniging - KBO Gelderland samen met KBO Brabant - Klimaatverbond Nederland, Spectrum en Transitiehuizen	Aandachtsveld Collegeprogramma Wonen en zorg in Brabant – samen doen, samen oplossen Hoe krijg je voor elkaar dat iedereen zich eigenaar voelt van de energietransitie
Neder-Betuwe	Speerpunten t.b.v. provincie Gelderland op terrein van duurzaamheid, klimaat, energie, bereikbaarheid, economie en overig

Afzender	Titel
• NS • R. Coveen van ROVER	Gelderland en NS: samen aan de slag Kaartje en een aantal adviezen over openbaar vervoer
• Regionaal centrum voor technologie Gelderland	Jaarschrift 2018: nieuwe tijden nieuwe kansen
• Stichting Natuur en Milieu Aalten (Gerrit Krajenbrink)	Zienswijze SNMA bij Omgevingsvisie Gelderland
• Stichting Natuur en Milieuzorg Noordwest-Veluwe	Inbreng op thema natuur
• Stichting Natuurlijk Otterlo samen met de Stichting Milieuwerkgroepen Ede	Inspraak voor collegevorming Gelderland
• Stichting Wageningen Goed op Weg (WGoW)	WGoW, een organisatie die zich constructief opstelt om de bereikbaarheid van Wageningen te verbeteren.
• Stimuland	Inbreng Stimuland collegeonderhandelingen provincie Gelderland
• Vereniging Energiecoöperaties Gelderland	Concept plan van aanpak VECG/Energiesamen Gelderland
• Voedselbank Arnhem	Duurzaamheid en aansluiting voor alle bewoners
• Wandelnet	Ruimte voor lopen
• Woonkr8 de samenwerkende woningcorporaties in Arnhem-Nijmegen	Erkenning voor de meerwaarde van collectieve woonvormen voor de samenleving